Міжрегіональна Академія управління персоналом
Міжнародна Кадрова Академія
Міжнародний університет “UISEK” (Республіка Еквадор)
ГО “Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління”
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та соціальних наук

# ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

Випуск 6

*Матеріали*
*Міжнародної науково-практичної конференції*
*“Проблеми культури наукової роботи та академічної доброчесності у сучасному світі”*
*м. Київ, МАУП, 29 березня 2018 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2018

ББК 63.3(4УКР)я43
С76

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 2 від 28.02.17)*

**Редакційна колегія:**
*М. Н. Курко* (голова), д-р юрид. наук, проф.;
*М. Ф. Головатий* (заступник голови), д-р політ. наук, проф.;
*А. А. Ігнатченко* (відповідальний редактор), канд. техн. наук;
*І. П. Бідзюра*, д-р політ. наук, проф.;
*В. М. Воронін*, д-р іст. наук;
*В. І. Литвиненко*, д-р юрид. наук, проф.;
*Є. О. Романенко*, д-р наук з держ. упр., проф.;
*О. Л. Фещенко*, канд. екон. наук, доц.;
*Л. В. Янюк* (виконавчий редактор)

*Матеріали подано в авторській редакції.*
*Відповідальність за зміст та орфографію матеріалів несуть автори.*

**Проблеми модернізації України** : [зб. наук. пр.] / МАУП. — К.: ДП "Видавничий дім "Персонал", 2008 —

С76 Вип. 6: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. "Проблеми культури наукової роботи та академічної доброчесності у сучасному світі", 29 березня 2018 р. / редкол. : М. Н. Курко (голова) [та ін.]. — 2017. — 158 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано тези учасників науково-практичних конференцій з проблематики широкого кола аспектів процесу системної модернізації України.

Для науковців, громадсько-політичних діячів, студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і світовим досвідом проведення модернізаційних процесів.

**ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43**

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2018
© ДП "Видавничий дім "Персонал", 2018

# ЗМІСТ

## АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ, КУЛЬТУРА ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПИТАННЯ, ФІЛОСОФСЬКІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ


***Бідзюра Іван Павлович***
*Особливості організації української науки* ..... 6

***Головатий Микола Федорович, Каракасіді Олена Федорівна***
*Культура наукової праці в умовах парадигмальних змін сучасної науки* ..... 12

***Мелков Юрий Александрович***
*Научная культура как основание академической порядочности: противоречия современных реалий* ..... 17

***Романенко Євген Олександрович, Щокін Ростислав Георгійович***
*Кодекс академічної доброчесності: ефективний інструмент втілення дієвої освітньої політики* ..... 20

***Перегуда Євген Вікторович, Єгоров Владислав Володимирович***
*Про академічну доброчесність та шляхи подолання академічної недоброчесності* ..... 24

***Бондар Юрій Володимирович***
*Академічна доброчесність у контексті сучасних інформаційних та трансформаційних процесів* ..... 27

***Лісовський Петро Миколайович***
*Постфілософія як ентропійний вимір інноваційної методології наукової роботи в міждисциплінарних дослідженнях: час, простір, розвиток* ..... 29

***Макаренко Олександр Миколайович, Петров Пилип Ігорович, Фесіч Андрій Сергійович***
*Психологічні аспекти виконання наукової роботи віковими спеціалістами в сучасних умовах інформаційно-технологічних зрушень* ..... 31

***Варзар Іван Михайлович***
*Як твориться наука взагалі і "своя наука" зокрема: розмисли та поради молодим* ..... 34

***Попов В'ячеслав Жанович***
*Особливості методологічних підходів до вивчення історії повсякденності* ..... 42

***Антонюк Олександр Васильович***
*Концептуально-правове визначення та сутнісні особливості основних понять, пов'язаних з культурою наукової роботи* ..... 45

***Сафонова Віра Євгенівна***
*Критерії системи менеджменту якості освіти* ..... 47

***Найдьонов Іван Миколайович***
*Академічна доброчинність – ефективний засіб надання освітніх послуг у ЗВО* ..... 51

***Мартишин Денис Сергійович***
*Богословські аспекти проблематики діалогу релігії та науки в умовах процесів глобалізації* ..... 54

***Хвалько Сніжана Ярославівна***
*Академічна доброчесність як чинник сучасного етапу управлінської діяльності при вивченні української ділової мови* ..... 57

***М. Ф. ГОЛОВАТИЙ***
*доктор політичних наук, професор, проректор з наукової та виховної роботи МАУП*

***О. Ф. КАРАКАСІДІ***
*аспірантка, Міжрегіональна Академія управління персоналом*

# КУЛЬТУРА НАУКОВОЇ ПРАЦІ В УМОВАХ ПАРАДИГМАЛЬНИХ ЗМІН СУЧАСНОЇ НАУКИ

Пізнання феномену "культура наукової роботи" бере свій початок із осмислення кардинальних змін суті, статусу, соціального призначення самої науки, у тому, як взагалі цілісно розуміти феномен "наука".

Вочевидь, що наука — це та об'єктивна система істинного знання, яка не залежить від волі і бажання людини (дослідника). Крім того — це діяльнісна система (створення і використання знань), спрямована на оновлення як науки, так і суспільного життя загалом. Існують, звичайно, і інші парадигмальні особливості науки, та вказані є домінуючими, визначальними.

Сутнісні зміни феномену "наука", особливо в останні десятиліття мають яскраво виражені риси, завдяки яким класична парадигма науки потребує принципового переосмислення. До них, у першу чергу, відносимо: посилену інформатизацію науки; мультипарадигмальний характер наукового знання і науки у цілому; перетворення науки у матеріалізований (виробничий) продукт; домінування науки у всіх аспектах інноваційного розвитку людських спільнот тощо. Серед вітчизняних вчених, які досить детально досліджували проблеми трансформацій сучасної науки достатньо назвати Л. Б. Бринсева, І. П. Бідзюру, І. Г. Герасимова, О. О. Горелова, С. К. Кара-Мурзу, Б. А. Малицького, Ю. П. Сурміна, Г. С. Цихмістрову та інших, а із зарубіжних авторів варто виділити праці Г. Адлера, В. Ф. Беркова, Е. де Боно, А. Джелалі, П. В. Копніна, Д. Перкінса, Д. Потя, К. Поппера, Дж. Холтона та ін.

Зазначимо, що загальнонормативні вимоги до сучасної науки, у плані її об'єктивності, достовірності, аналітичності, актуальності, новизни і багатьох інших якісних ознак, принципово все ж і у XXI столітті суттєво не змінилися. Інша справ — вдосконалення механізмів, прийомів, засобів наукової творчості, що революційно змінюється в умовах радикальних трансформацій суспільного життя. Окрім того, що в останні десятиліття наука стала яскраво вираженою продуктивною силою суспільного розвитку, вкажемо ще на одну, надто принципового характеру її ознаку — у першій третині XIX століття дослідницька діяльність була фактично об'єднана із освітою [1, с. 6]. Зазначимо, однак, що на відміну від ряду країн Європи, США, інших країн світу, у колишньому СРСР, Україні такого об'єднання фактично не відбулося — були і до сьогодні залишаються цілісні структури національних Академій наук, де зосереджено більшість наукових інститутів, хоча відповідна наукова робота, одночасно ведеться і у ВНЗ, де готуються фахівці різних профілів.

Врешті третьою, всеохоплюючою і вже всепроникою ознакою сучасної науки є у наш час важкоосяжне нагромадження все нового фактичного та й фактологічного матеріалу, наявність якого потребує не лише більш глибокого наукового осмислення: на стиках традиційних виникають все білтн багато нових наукових дисциплін

і напрямів, що суттєво позначаються і на загальній культурі наукових досліджень безпосередньо.

За перерахованими кардинальними трансформаціями сучасної науки, які суттєво позначаються на культурі наукової праці, все ж були і залишаються базовими такі, за визначенням О. О. Горелова, її ознаки як: універсальність, фрагментарність, загальнозначимість, обезособленість, систематичність, незавершеність, спадкоємність, критичність, достовірність, позаморальність, раціональність і чуттєвість [3].

Важливо брати до уваги і те, що сутнісний сенс науки є надто широкий і, значною мірою пов'язаний з особливістю творця, автора наукового знання. Тобто, наукове знання, скільки б не йшлося про його істинність, наближення до об'єктивно оптимального характеру, завжди персоніфіковане. Так, видатний російський вчений В. І. Вернадський з цього приводу писав: "Її (науки) зміни не обмежуються науковими теоріями, гіпотезами, моделями, створюваної ними картиною світу, в основі вона головним чином складається з наукових фактів та їх емпіричних узагальнень і основним живим змістом є у ній наукова робота нових людей" [2, с. 252].

Сучасну науку взагалі варто розглядати у трьох основних іпостасях, як: соціальний інститут, діяльність і система знань. Хоча, стосовно культури наукової діяльності, треба розглядати науку саме як діяльнісний процес, дамо коротке пояснення феноменам "соціальний інститут" і "система знань".

У першому випадку беремо до уваги, що "наука являє собою певну соціальну інфраструктуру, яка тримається на соціально-інституційних, правових, моральних, когнітивних та методологічних імперативах" [11, с. 39]. Соціальний характер науки пов'язаний з тим, що вона "виробляє знання", які використовуються значною мірою саме для соціально-перетворюючої практики, тобто діяльності людей. Тобто, "сучасна наука, — пише Г. Д. Голубчик в Енциклопедичному словнику з державного управління, — поєднує раціональні знання з ціннісно-цільовими потребами практики" [4, с. 465].

Тепер перейдемо ближче до проблеми культури наукової роботи, факторів і засад, що її обстоюють і забезпечують.

Оскільки культура наукової роботи — досить широке, багатоаспектне і неординарне явище як складний соціальний феномен, виділимо, у першу чергу, дві основні його складові: етика наукової роботи та її методологічні засади. До першої, відносяться чесність, безкорисливий пошук і намагання довести істинність знання, інші явища, а до другої — методологічні засади, принципи, технології (механізми) наукового пошуку.

У такому порядку спробуємо і означити такі складові, вказати на їх особливості. Відомі українські фахівці у галузі основ наукових досліджень М. В. Корягін та М. Ю. Чік дають власне, але достатньо загальне визначення поняттю "наукова етика", яке сповна може бути ключовим для означення сутнісних характеристик поняття "культура наукової праці". Воно таке: "Наукова етика — це сукупність установлених та визнаних науковою спільнотою норм поведінки, права, моралі наукових працівників, зайнятих у сфері науково-технологічної та науково-педагогічної діяльності" [8]. Наукова етика поєднує у собі: права та обов'язки наукових працівників; наукову чесність; конфлікт інтересів; дотримання етичних норм і стандартів, подання оціночних скарг [6, с. 514]. З перерахованих складових спеціально для усвідомлення суті культури наукової праці, особливо виділимо "наукову чесність" і "дотримання етичних норм і стандартів".

Про наукову чесність, яка базується на конкретних етичних цінностях в нормах поведінки, здійснення вченим, дослідником наукового пошуку активно йде мова

саме у наш час, оскільки авторські права та численні порушення у наукових дослідженнях набувають надто великого поширення. До таких порушень найперше відносять: фальсифікацію даних, наукових сентенцій; переробку і плагіат; невизнання авторства або інтелектуального внеску дослідника у наукову роботу; використання нової інформації, ідей або даних із конфіденціальних рукописів або приватних бесід; порушення порядку використання архівних матеріалів, недотримання державного законодавства, вимог щодо наукової роботи і т. ін. Часто перераховані порушення називають також недотриманням, незабезпеченням доброчесності у науковій роботі.

Культура наукової праці гостро постає сьогодні і у зв'язку з розширенням свободи такої праці [6; 7]. Тобто, для науки немає, не може і не повинно бути заборонених тем. Вибір їх, предмету дослідження — справа вченого, дослідника, який, разом з тим, має сповна дотримуватися усіх норм етики і поведінки при здійсненні такого дослідження.

Дуже виразно щодо етики дослідника і наукових досліджень висловилися українські вчені В. Л. Пілюшенко, І. В. Шкрабак, Е. І. Славенко, які у своєму науковому посібнику пишуть: "Етичні норми охоплюють різноманітні аспекти діяльності вчених: процеси підготовки й проведення досліджень, публікації наукових результатів, наукові дискусії, коли стикаються різні погляди. У сучасній науці особливої гостроти набули питання, що стосуються не так норм взаємодії членів наукової спільноти, як питань взаємин науки і вченого із суспільством. Це коло питань часто визначають як проблему соціальної відповідальності вченого" [9, с. 178].

Більшість порушень норм і правил наукової діяльності зводяться до плагіату. Це — запозичення чужого тексту, думки, ідеї і т.ін. без посилання на автора (авторів), джерело і т.ін. Як зазначається у ст. 5 Закону України "Про авторське право та суміжні права" (11.07.2001 р. № 2627–3) [10], плагіат — це оприлюднення (опублікування повністю або частково) чужого твору (праці) під іменем особи, яка не є його автором.

Плагіат, особливо стосовно студентів, молодих дослідників-початківців існує не лише, як брак культури наукової праці, але й з таких причин, як: а) невміння вірно відшукувати потрібну, належну інформацію (скажімо, користування бібліотечним каталогом); б) відсутність критичного оцінювання інформації (особливо це стосується Інтернет-джерел); в) переплутування, перекручування з плагіаторством; г) невміння користуватися науковою термінологією; д) неграмотне цитування наукових праць (невміння користуватися науковими матеріалами, особливо першоджерелами) і т.ін.

Для культури наукової роботи важливе значення мають також методологія наукового пошуку та логіка наукової творчості. Методологія — це метод або сукупність відповідних методів, що є своєрідним ключем до пізнання, до наближення вченого до істини. То ж закономірно, що найрозвиненішою галуззю методології була і залишається методологія пізнавальної діяльності, власне, методологія науки взагалі.

В найширшому розумінні методологія є системою принципів та способів побудови теоретичної і практичної діяльності, а також і вченням про цю систему. Іншими словами, найвагоміших результатів у науковому пошуку досягає той, хто найперше володіє методологією (інструментарієм) наукового пошуку.

Побіжно зауважимо, що у всій системі підготовки кадрів вищої наукової класифікації — аспірантура, докторантура тощо — цьому вчать майбутніх науковців вкрай недостатньо. Крім того, ази методології наукового пошуку, наукової роботи мають опановувати студенти ВНЗ, особливо магістерського рівня.

Існує, як зазначалося, досить багато складових культури наукової праці, серед яких, у тому числі, науково-технологічні процеси. Виділимо з них основні: а) вміння

працювати з науковою інформацією, літературою, різноманітного характеру джерелами і, на основі цього, вміння їх відбирати і систематизувати. За наявності величезного і постійного збільшення таких джерел логічно постає потреба навчитися відбирати саме найважливіші, найпершочерговіші; б) інтерпретація і обгрунтування наукових даних, що безпосередньо пов'язані із досліджуваною проблематикою; в) оформлення основних висновків та рекомендацій щодо аналізованої проблематики. У даному випадку постає потреба і завдання викласти наукові судження, які б хоч якоюсь мірою поглиблювали вже існуючі факти, знання, тощо. У науковій роботі це іменується новизною дослідження, формування якої нерідко викликає певні утруднення. Вказані складові становлять своєрідну парадигму наукової роботи, яка присутня у будь-який галузі наукового пізнання.

Врешті, варто звернути увагу на основні методи наукового дослідження, раціональне використання яких і створює умови для високої культури наукової праці. З усіх можливих класифікацій таких методів, найоптимальнішою є та, що схарактеризована російським вченим В. П. Кохановським у його навчальному посібнику "Философия и методология науки: учеб. для высш. учеб. завед / В. П. Кохановский. — Ростов-н/Д.: Феникс, 1999. — 576 с." Ця класифікація є визнаною і виглядає так:

а) філософські методи. Їх основу становлять діалектичний і матеріалістичний методи. Першому, нажаль, останнє півстоліття надається куди менше уваги, ніж раніше. Поширеним є аналітичний (особливо у суспільнознавчих науках), менше — інтуїтивний, феноменологічний та герменевтичний методи;

б) загальнонаукові методи. Таких методів багато і вони добре описані і пояснені;

в) частнонаукові методи. Це такі специфічні методи, що диференціюється відповідно до характеру наукових напрямів: механіка, фізика, хімія, біологія, соціально-гуманітарні науки тощо;

г) дисциплінарні методи. Це методи, що притаманні окремим науковим дисциплінам;

д) міждисциплінарні методи. Такі методи використовуються у сукупності, поєднанні, використанні окремих з їх елементів. Як правило, ці методи мають місце у специфічних міждисциплінарних дослідженнях.

Загальний висновок по означеній проблемі виглядає у такий спосіб.

По-перше, культура наукової праці — складний, багатоаспектний феномен, що трансформується у відповідності із соціальними та іншими функціями науки.

По-друге, чим вищою є культура наукової роботи, тим вищого рівня, об'єктивності, достовірності є саме по собі наукове знання.

По-третє, культуру наукової праці має опановувати людина починаючи зі студентської лави, постійно підвищуючи, вдосконалюючи таку культуру.

## Джерела


1. *Андреев Г. И.* Основы научной работы и оформление результатов научной деятельности: учеб. пособие / Г. И. Андреев, С. А. Смирнов, В. А. Тихомиров. — М.: Финансы и статистика, 2004. — 272 с.
2. *Вернадський В. І.* Проблеми біохімії / В. І. Вернадський. — М.: Основи. — 1988. — 252 с.
3. *Горелов А. А.* Концепция современного естествознания / А. А. Горелов. — М.: ЦЕНТР, 1997. — 208 с.
4. Енциклопедичний словник з державного управління / Уклад. Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Міхненко та ін..; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. — К.: НАДУ — 2010. — 820 с.

5. *Конверський А. Є.* Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студ. курс. аспірантів і ад'юнктів / А. Є. Конверьский. — К.: Центр навч. літ-ри, 2010. — 352 с.
6. *Корягін М. В., Чік М. Ю.* Культура наукових досліджень: навч. посібник / М. В. Корягін, М. Ю. Чік. — К.: Алерта, 2014. — 622 с.
7. *Кримський С.* Наука як феномен цивілізації / С. Кримський // Вісник Національної академії наук України. № 3. — 2003 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www. ubuv. gov. ua / portal / all / herald 2003 — 03 / 03 htm
8. *Палеха Юрій, Наталія Лемеш.* Основи науково-дослідної роботи: навч. посібник / Ю. І. Палеха, Н. О. Лемеш. — К.: Видавництво Ліра — К. — К., 2013. — 336 с.
9. *Пілюшенко В. Л. Шкрабак І. В., Славенко Е. І.* Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення: Навчальний посібник. — Київ: Лібра, 2004. — 344 с.
10. Про авторське право та сумісні права: Закон України від 23 грудня 1993 року № 3792 — XII 2003 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http: // www. rada. gov. ua / laws / show / 3792-XX712test 8116
11. *Сурмин Ю. П., Бидзюра И. П.* Учебник для ученого. Методология и логика исследования: учебник / Ю. П. Сурмин, И. П. Бидзюра. — К.: ДП "Прінт Сервіс", 2014. — 898 с.